

**Joulupäivän 3. vuosikerran evankeliumi Johannes 1: 1–14.
Piispa emeritus Juha Pihkalan saarna Aleksanterin kirkossa
Tampereella 25.12. 2023.**

Alussa oli Sana.
Sana oli Jumalan luona,
ja Sana oli Jumala.
Jo alussa Sana oli Jumalan luona.
Kaikki syntyi Sanan voimalla.
Mikään, mikä on syntynyt,
ei ole syntynyt ilman häntä.
Hänessä oli elämä,
ja elämä oli ihmisten valo.
Valo loistaa pimeydessä,
pimeys ei ole saanut sitä valtaansa.

Tuli mies, Jumalan lähettämä, hänen nimensä oli Johannes. Hän tuli todistajaksi, todistamaan valosta, jotta kaikki uskoisivat siihen. Ei hän itse ollut tuo valo, mutta valon todistaja hän oli.

Todellinen valo, joka valaisee jokaisen ihmisen,
oli tulossa maailmaan.
Maailmassa hän oli,
ja hänen kauttaan maailma oli saanut syntynsä,
mutta se ei tuntenut häntä.
Hän tuli omaan maailmaansa,
mutta hänen omansa eivät ottaneet häntä vastaan.
Mutta kaikille, jotka ottivat hänet vastaan,
hän antoi oikeuden tulla Jumalan lapsiksi,
kaikille, jotka uskovat häneen.
He eivät ole syntyneet verestä,
eivät ruumiin halusta,
eivät miehen tahdosta,
vaan Jumalasta.
Sana tuli lihaksi
ja asui meidän keskellämme.
Me saimme katsella hänen kirkkauttaan,
kirkkautta, jonka Isä ainoalle Pojalle antaa.
Hän oli täynnä armoa ja totuutta.

Päivä on valjennut, enkelten laulu vaiennut, paimenet palanneet laumansa luo, Betlehemin majapaikassa uupunutta kiitollisuutta. Kysymyksiä on paljon, varsinkin hiljaisia, mielen sisäisiä, vastauksia niihin vielä hyvin vähän. Vuosien mittaan niitä kyllä saadaan ja uusia kysymyksiä herää. Myös me olemme jo tuossa tallissa käyneet, ehkä menneinä päivinä useaankin kertaan. Kysymyksiä lienee meilläkin.

Joulupäivän evankeliumi katselee kaikkea tapahtunutta hyvin erilaisesta näkökulmasta. Se on tärkeä, koska se avaa sinulle ja minulle joulun salaisuuden käsittämättömän suuret mittasuhteet. Mietimme sitä nyt, kun pyhä yö on jo vaihtunut päiväksi.

Siirtymäksi luen katkelman *Kantelettaren* keskiajalta periytyvästä runosta Neitsyt *Maarian virsi*:

*Jouluna Jumala syntyi,
Paras poika pakkasella,
Hevon heinihuonehesen,
Sorajouhen soimen päähän.
Härkä olkia levitti,
Sika penkoi pehkuloita,
Poian pienen peitteheksi,
Katteheksi kaikkivallan.*

*Jouluna Jumala syntyi,
Paras poika pakkasella;
Nousi kuu, yleni päivä,
Armas aurinko havatsi,
Tähet taivon tanssaeli,
Otavat piti iloa,
Syntyessä suuren luojan,
Yli armon auetessa.*

Nämä säkeet kertovat siitä, kuinka yksi uskomme ydintapahtumista on omaksuttu korvakuulolta ja sulautettu silloiseen suppeaan elämänympäristöön. Sitähän me myös nykyisin teemme, vaikka harvemmin kai korvakuulolta – ja hyvin, hyvin erilaiseksi ymmärrettyssä maailmassa.

Jostain syystä tuo katkelma nousi mieleeni, kun mietiskelin Johanneksen jouluevankeliumia:

*Nousi kuu, yleni päivä, armas aurinko havaitsi, tähet taivon tanssahteli,
Otava piti iloa, syntyessä suuren luojan, yli armon auetessa.*

Huomasin, että myös siinä puhkeaa koko kosmos ylistämään joulun tapahtumaa – tietysti tuon ajan suomalaisten kansanihmisten mittoihin puetuna. Saman asian äärellä olemme myös tänään. Joulussa äärettömän suuri yhdistyy äärettömän pieneen ja antaa tälle universumin pikku hituselle sen, mitä se kaikkein eniten tarvitsee.

Johanneksen jouluevankeliumi nimittäin julistaa, että kaikkeuden Luoja on tullut ihmisen mittaan, tuonut meille armonsa ja totuutensa. Jos vähänkin

pysähdyt miettimään, mitä siinä sanotaan, ja yhdistät sen siihen, mitä nyt tiedät meitä ympäröivästä kosmoksesta, kohtaat siinä sisintäsi värähdyttävän mysteerin. Jos tapahtuma on jo noista keskiajan suomalaisista tunnut suurelta ihmeeltä, niin meillä mittasuhteet ovat viime vuosisatojen aikana laajentuneet kaikkien käsitteidemme ja käsityskykymme ulkopuolelle.

Tietokoneeni näytön täyttää uusi, yksityiskohtaisen tarkka kuva Andromedan huikaisevan kauniista galaksista. Se levittäytyy eteeni joka kerta kun avaan koneeni ja käyn sillä työskentelemään. Miljardien miljardeista vastaavista se on lähinnä meitä, matkaa sinne on kosmoksen äärettömyydessä vaivaiset 2 537 000 valovuotta. Jos lähtisimme sinne matkaan valon nopeudella – mitä tosin emme voi täysin saavuttaa – matka kestäisi saman määrän vuosia. Kun sijoitat sen ihmisyyden historiaan, alat ymmärtää, mikä on sinun paikkasi, mikä on meidän paikkamme tässä äärettömyydessä. Oma galaksimme, Andromedan naapuri, näyttäisi sieltä tarkasteltuna varmasti myös säihkyvän kauniilta – ja yhtä saavuttamattomalta.

Maailmankaikkeus on siis suuri, se on *todella* suuri. Sen pikimustassa pimeydessä kiertävällä sinisellä elämän kuplalla siis elämme, yhden galaksin yhdellä reunahaarakkeella. Mitä merkitystä minulla ja sinulla on tässä kaikessa?

Kun nämä mittasuhteet alkoivat uuden ajan alkupuolella tulla yhä vahvemmin tietoisuuteen, monia se ahdisti. Ranskalainen matemaatikko ja filosofi *Blaise Pascal* muotoili tuon tunteensa 1600-luvulla näin:

Tämä äärettömän avaruuden ikuinen hiljaisuus kauhistuttaa minua. Kuinka monet valtakunnat eivät meistä mitään tiedä!

Itselläni on kuusivuotiaana ollut ensimmäinen, syvältä riipaiseva kosmisen yksinäisyyden kokemus. Isä oli lukenut meille ääneen nuorten kirjaa *Hans Hardtin matka kuuhun*. Kun aluksen kapteeni lähtövauhdin kiihtyessä joutui g-voimien puristukseen, hänessä heräsi huoli, jaksaisiko hän kohottaa kätensä ja vetää kaasuvipu oikealla hetkellä takaisin. Jos ei jaksaisi, vauhti kiihtyisi kiihtymistään polttoaineen palasessa loppuun ja alus sinkoutuisi radalle, josta ei olisi mitään paluuta eikä pelastusta. Se lentäisi *hyperbelin muotoista rataa* äärettömyyksistä äärettömyyksiin.

Seuraavana elokuun lopun pimenneenä iltana pystyitin kotitalomme seinää vasten viereisen työmaan jätelaudoista kartiomaisen rakennelman. Se oli avaruusalukseni. Istuin sen sisällä. Tähtitaivas vilkkui ylhäältä lautojen raosta, ja syvän liikutuksen vallassa uikutin: *ei pelastustakaan auta, ei pelastustakaan auta...*

Palaan Pascaliin. Hän sai omaan ahdistukseensa vastauksen. Hän sai sen Jumalan Hengen sytyttämänä ja noiden Johanneksen evankeliumin sanojen hengessä. Kuvaus kokemuksesta löytyi vasta hänen kuolemansa jälkeen. Hän oli kirjoittanut sen pienelle paperilapulle ja ommellut sen säiliöön takkinsa liepeen sisälle, jotta se olisi hänellä aina mukana:

Noin puoli yhdestätoista illalla noin puoleen tuntiin yli puolen yön. Tulta. Abrahamin Jumala, lisäkin Jumala, Jaakobin Jumala, ei filosofien eikä opineiden Jumala. Ehdoton varmuus: järjen tuolla puolen. Ilo. Rauha. Unohduksissa maailma ja kaikki muu paitsi Jumala. Maailma ei ole tuntenut sinua, mutta minä olen tuntenut sinut. Ilo! Ilo! Ilo! Ilon kyynel!

Jumala itse oli tullut lähelle. Ei jostain pikku pilven päältä, vaan kaikkeuden mittaamattomista syvyyksistä, sen äärettömyyksien takaa.

Johanneksen jouluevankeliumi kertoo, että me emme ole hukassa tässä mittaamattomassa kosmoksessa, koska meidät pelastaa juuri hän, joka on koko tämän äärettömyyden Luoja. Joulun lapsi on universumin Luoja. Siksi me emme ole merkitystä vailla olevia hitusia, koska hän on – ihmiseksi tulleenä – se Jumalan kuva, joksi meidän on vielä määrä tulla, mutta ei enää peilaten itseämme joulun lapseen, vaan katsellessamme ylösnousseen Kristuksen kasvoja. Paavali kirjoittaa siitä näin:

Me kaikki, jotka kasvot peittämättöminä katselemme Herran kirkkautta kuin kuvastimesta, muutumme saman kirkkauden kaltaisiksi, kirkkaudesta kirkkauteen. Tämän saa aikaan Herra, joka on Henki. 2. Kor. 3:18.

Pyhä Henki on siis tässä myös mukana. Katekismusperinne ajaa meidät helposti ikään kuin paloitlemaan Jumalan toiminnan ja hahmottamaan sen niin, että Isä yksin on luoja, Poika yksin on lunastaja ja Pyhä Henki yksin on pyhittäjä. Isä on kyllä Luoja, mutta hän on tehnyt sen Sanansa, siis Poikansa välityksellä. Siksi päivän evankeliumi sanoo Kristuksesta, jota Johannes tässä kutsuu Sanaksi: *hän tuli omaan maailmaansa*. Koko kosmos on hänen omansa, kaikki siinä on hänen omaansa, meidän maapallomme on hänen omaansa, kaikki täällä oleva ja elävä on hänen

omaansa. Sinä olet hänen omansa, niin myös minä. Jos jossain tuolla äärettömyyksien keskellä on elämää, sekin on hänen omaansa.

Minusta on äärimmäisen tärkeätä, että yksi joulun evankeliumeista asettuu näihin mittakaavoihin. Se kertoo, millaiseen valtavan suureen kokonaisuuteen joulun tapahtuma liittyy. Se kertoo, miten käsittämättömän suuri on Jumala, ja erityisesti miten käsittämättömän pieni hän samalla on jo ihmisen mittaan tullessaan, ja vielä pienempi ollessaan läsnä mikromaailman äärettömän pienissä ulottuvuuksissa, siis yhtä aikaa täyttäen koko kosmoksen, ja samalla niin pienessä, että hän on lähes ei mitään ja ei missään.

Hän on ääretöntä kosmosta suurempi ja on silti läsnä joka ainoassa atomissa, joka ainoassa alkeishiukkasessa. Samaa käsittämätöntä suuruutta ja pienuutta pohti aikanaan myös Luther. Kun joku väitti hänelle, ettei Kristus voisi mahtua olemaan *todella* läsnä ehtoollisen aineissa, että tuo läsnäolo olisi pelkästään henkistä ja vertauskuvallista, Luther kirjoitti siitä vastaukseksi tavalla, joka puhuttelee ajankohtaisesti myös minua, atomiajan ihmistä:

Mikään ei ole niin pientä, ettei Jumala olisi vielä pienempi; mikään ei ole niin suurta, ettei Jumala olisi vielä suurempi; mikään ei ole niin lyhyttä, ettei Jumala lyhyempi; mikään niin pitkää, ettei Jumala pitempi; mikään niin leveää, ettei Jumala leveämpi; mikään niin kapea, ettei Jumala kapeampi; ja niin edelleen. Hän on olento, joka suunnattomasti ylittää kaiken sen, mitä voidaan lausua ja ajatella.

Todellinen valo, jota pimeys ei saa valtaansa, kaiken kattava, rajoja vailla oleva *armo*, kosmoksen kaikkeuksista jokaisen ihmisen ytimiin tunkeutuva *totuus*, Kristuksen jokaiselle avaama *oikeus tulla Jumalan lapseksi* ja pysyä sellaisena, ja *muuttua* näiden vaikutuksesta, *uudistua* niiden vaikutuksesta – siinä on Johanneksen jouluevankeliumin viesti sinulle ja minulle. Se on sinulle ja minulle tänään läsnä myös ehtoollisen salaisuudessa.

Tällaista joulun valoa rikkinäinen ja koko olemassaoloamme uhkaavia vaaroja tulviva maailmamme tarvitsee – tämä kosmoksen pimeydessä kelluva ja kaukaa katsottuna ihmeellisen kaunis elämän kupla, kadotettu paratiisimme. Sitä kaipaam minä, joskus noilla kuusivuotiaan tunnoilla, joista kerroin, mutta liki 82 –vuotiaan elämäkokemuksella.

Bysantin ortodoksisissa Kristus–Kaikkivaltias ikoneissa heijastuu tuo maailman valo. Se on siis kosmista valoa, sillä Kristus on koko maailmankaikkeuden Valtias. Mutta se on lähelle tulevaa, lempeää valoa, armon valoa. Totuudenkin valoa se on, mutta tässä ennen kaikkea armon valoa.

Ortodoksisessa kirkossa sen kupoli on taivaan, oikeastaan koko maailmankaikkeuden vertauskuva. Useissa niistä se onkin maalattu täyteen tähtiä. Mutta se on myös tuon Kristus–Kaikkivaltias ikonin varsinainen kotipaikka. Hänen kuninkaalliset kasvonsa hehkuvat mosaiikkikuvana kupolissa. Kun katson sinne, kohtaan hänen kasvonsa, hänen katseensa.

Kristus-Kaikkivaltias täyttää tyhjän avaruuden, hän antaa tähtitaivaan mitaamattomuuden järkyttämälle ja ahdistamalle ihmiselle tunnun siitä, että maa on koti eikä karkotuspaikka. Taivas ei olekaan täynnä pistäviä tähtiä ja hiljaisen kuoleman tuijotusta, vaan sinne piirtyvät Kristuksen kasvot. Niistä säteilevä valo antaa kaikelle mielen ja tarkoituksen. Vain hänen kasvojensa alla olen kotona maailmankaikkeudessa. Vain hänen kasvojensa alla sinä olet kotona, olet täysin turvassa tässä kuohuvassa ihmisten maailmassa. Kristus on alfa ja oomega, kaiken alku ja kaiken päämäärä. Kaikki alun ja päämäärän välissä oleva kuuluu hänelle, myös sinun elämäsi, ja minun.